

פנינים מהנדרת רבינו הגאון רבי רב הבה קוק שליט"א ע"ה"ק טבריה ת"ר

פרשת תצוה

הנה בגמרא (שבת יב, א ויומא ז, ב) איתא "חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציץ, מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - אמרה תורה והיה על מצחו תמיד - שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה".

נמצא, שלמדנו שחמורים תפילין מציץ לענין היסח הדעת, מפני ריבוי ההזכרות שיש בהן.

מאידיך, מצינו במשנה (סוטה לז, א) "במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן, ובמקדש - על גבי ראשיהן, חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ". - נמצא מזה שהציץ חמור מתפילין לענין הגבהת היד, שבתפילין מותר להגביה ידו מעל התפילין, ואילו בציץ אסור, וצריך ביאור מאי שנא, דאם לענין היסח הדעת תפילין חמורים מציץ א"כ הוא הדין לענין הגבהת היד נימא כן.

ונראה לבאר כי חלוקים הדברים זה מזה, חומרתו של הציץ מתפילין - הוא בכך שהאזכרה היחידה שיש בו גלויה היא, ואינה מכוסה כמו בתפילין שהאזכרות מכוסות, ולזאת לענין הגבהת היד חמור הוא הציץ מתפילין, כיון שאם מרים את ידו מעל ראשו יש בזה זלזול באזכרה הגלויה שמרים ידו

♦ שפה לנאמנים ♦

אכילת ביצי דג וכשר

שאלתי לרבינו שליט"א, אודות אכילת דגים ובשר שבגמרא (פסחים עו, ב) אמרו שהדבר אסור משום סכנה, האם איסור נוהג גם באכילת "ביצי דגים", עם בשר (כי אכילת ביצי דג של בורי וכדומה נפוצה מאד אצל בני ספרד).

ואמר רבינו, שנראה שהדבר מותר, שהרי גם לענין אכילת עוף בחלב שהוא אסור, מ"מ מצינו שהתירו את ביצת העוף לאוכלה עם חלב, ואין לך היתר ידוע מהיתר זה (כמו שאמרו "כביעתא בכותחא"), ומכיון שביצי דגים הם גמורים, א"כ הוא הדין נמי שמותרים לאוכלם עם בשר.

♦ שפת אמת | פניני הפרשה ♦

בגדר "פתוחי חותם" האמור באבני החושן והאפוד

מַעֲשֵׂה חֹרֶשׁ אֲבֹן פְּתוּחֵי חוֹתֶם תִּפְתַּח אֶת שְׁתֵּי הָאֲבִנִּים עַל שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מְשַׁבְּצוֹת זֶהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם (כח, יא)

הנה בברייתא (סוטה מח, ב) איתא "אבנים הללו (של חושן ואפוד) אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר: פתוחי חותם, (ומשמע דבעינן חקיקה) ואין מסרטין עליהם באיזמל, משום שנאמר: במלואותם, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן.

ונראה דקפידת התורה שלא תהא הכתיבה בדיו, אלא על ידי חקיקה דוקא, יש לומר שזהו משום מעלת ה'חקיקה', אשר היא נעשית לחלק מן האבן ממש, משא"כ בכתיבה של דיו שאין הכתיבה חלק מגוף האבן ממש, אלא זהו רק כדבר חיצוני שעל האבן, וזהו אשר נתחדש באבני חושן ואפוד, שצריך שהכתב שעליהם יהיה חלק מהאבן עצמו, מפני שהוא חלק מהחפצא ממש.

והנה הט"ז (י"ד רעא, ח) כתב להוכיח שכתב הספרים הנדפסים בדפוס הוא ג"כ קודש והביא ראיה גם מאבני החושן והאפוד, שאם נאמר שמעשה הדפוס חשיב חקיקה, אם כן, קשה מנא להו לחז"ל שהיה הכתיבה על ידי שמיר שהוא דבר שאינו מצוי, והלא שמא היה על ידי הדפוס, ובדיו, כמו דפוס שלנו, ונמצא שפיר מתקיים "פיתוחי חותם", אלא בהכרח מזה, שמעשה הדפוס מיקרי כתיבה ממש ולא חקיקה, עכ"ד הט"ז.

אכן לפי מה שנתבאר בגדר דין "פתוחי חותם" שיסודו הוא שיהיה הכתב חלק מן החפצא ממש, והיינו מן האבן, א"כ אין ראיה מאבני החושן והאפוד לנידון הט"ז, דאכתי יש לומר שדפוס גדרו - חקיקה ולא כתיבה, אך לאבני החושן והאפוד לא הועילה חקיקה זו לדין "פתוחי חותם", כיון שאכתי אין לה מעלת היותה חלק מהחפצא של האבן עצמה, כי הדפוס אינו עדיף מהכתיבה לגבי התחברותו לאבן, ורק חקיקה בגוף האבן היא זו אשר תחשיבנו כחלק מהחפצא של האבן.

תפילין וציץ - חומר זה מזה

וְהָיָה עַל מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אֹהֶרָן אֶת עֹן הַקִּדְּשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנַת קִדְּשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה' (כח, לח)

קליפה קשה כלל, כמו שמבואר ברש"י (שם ו, ב) ובר"ן שם וברשב"א (שהוא בב"י יור"ד פז מחודש ה) ע"ש בהרחבה, ועי"ש בש"ך ובט"ז ואכמ"ל.

והרחיב עוד רבינו שאין לחלק בין צורת ביצי הדג בגוף הדג לצורת ביצי העוף, ומאחר דדמו לא שייך כאן "חמירא סכנתא".

וכל זאת הוא מלבד מה שהרמב"ם לא הביא כלל האי סכנתא דבשר ודגים, ומשמע שלדעתו אין לחוש לסכנה כלל, וכמו שביאר החתם סופר (שו"ת יור"ד קא) בדעת הרמב"ם, ועי' פתחי תשובה (קטז, ג) מה שהאריך בזה.

(א.ה. והעיר בזה ידידי הרה"ג רבי משה חיים שניידר שליט"א לדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' מאכלות אסורות ה"ז) ששם משמע שביצי דגים ה"ה כבשר דגים, יעו"ש. אמנם למעשה יש לחלק עי"פ דברי הגמ' בע"ז (מ). דביצי דגים טמאים משריצין בפנים משא"כ ביצי דגים טהורים, אשר ע"כ רק בביצי דגים טמאים מקרי קרבי הדג ודו"ק).
שוב מצינו כהוראת רבינו לקולא בענין אכילת ביצי דג עם בשר, שכן הורה בשו"ת הלכות קטנות, וכ"ד הגר"ש הלוי וואזנר (בקובץ "מבית לוי").
- מרשימות הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א.

למעלה הימנה, ואילו באזכרות התפילין אין זלזול בהגבהת היד מעליהן, כיון שמכוסות הן. ולפי זה אכן אין זה חומר מחמת עצמו של ציץ, אלא מחמת "גילוי" הציץ, והיינו שהאזכרה שבו גלויה היא.

אבל לענין היסח הדעת של הגברא, הלא אין הדבר תלוי בגילוי וכיסוי, אלא זהו דין בעצמן של האזכרות, והיינו משום קדושת האזכרות, ובזה אמרו דתפילין חמירי מציץ כיון שיש בהם כמה אזכרות.

"לכבוד ולתפארת" – במגבעות דייקא

וְלִבְנֵי אֶהֱרֹךְ תַּעֲשֶׂה כְּתָנִים וְעֲשִׂיתָ לָהֶם אֲבִנִּיִּים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת (בב, מ)

הנה מלשון המקרא נראה, ש"לכבוד ולתפארת" האמורים כאן, מוסבים הם על "המגבעות" דייקא, שזהו הבגד היחידי שנאמר עליו כאן "לכבוד ולתפארת", וצריך ביאור טעם הדבר, מהו יחודם של המגבעות אשר דוקא בהם נאמר כאן במקרא זה "לכבוד ולתפארת" ולא בשאר הבגדים (והן אמת שבשאר הבגדים מצינו לכבוד ולתפארת עי' לעיל כה, ב מ"מ במקרא שלפנינו לא נאמר בהם כן).

ונראה לבאר, דהנה בגמרא (זבחים פח, ב) אמרו "למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך, מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין". ומנו שם את כפרת כל בגד ובגד מבגדי כהונה, ואמרו שם שמצנפת מכפרת על גסות הרוח, והנה המגבעת לא הוזכרה שם על מה מכפרת, והיה מקום לומר שהטעם שלא הוזכרה כפרת המגבעת, מפני שהמגבעת והמצנפת כבגד אחד הם, וכיון שהוזכרה כפרת המצנפת שוב אי"צ להזכיר את כפרת המגבעת, אמנם אין לומר כן, שהרי המגבעת של כהן הדייט חלוקה היא בצורתה מן המצנפת של כהן גדול (לדעת הרמב"ם והראב"ד כל חד כדאית ליה), ומעתה כיון שלא נזכר בה כפרה משמע שבמגבעת אין כפרה, אף על פי שבכתנות מכנסיים ואבנט ישנה כפרה אף שאינם מיוחדים לכהן גדול.

ואשר לפי זה נראה, שמדויק היטב מה שבשאר בגדי כהונה לא אמר במקרא זה "לכבוד ולתפארת", מפני שבהם ישנה כפרה, ואם כן אין צריך לבא בהם "לכבוד ולתפארת" (במקרא שלפנינו), ורק במגבעת שלא מצינו בה כפרה נאמר בה כאן "לכבוד ולתפארת".

אכילת איל המילואים ע"י אהרן ובניו – אהרן היה עיקר באכילה זו

וְאָכַל אֶהֱרֹךְ וּבְנָיו אֶת בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֶּל פָּתַח אֶהֱלֵמוֹ (בט, לב)

הנה מלשון המקרא שאמר "ואכל" אהרן ובניו, ולא אמר "ואכלו", מדויק - שאהרן הוא עיקר באכילה זו, וכמו שמצינו כיצא בזה שאמר הכתוב "ויקח שם ויפת את השמלה" (בראשית ט, כג), ורש"י הביא דברי חז"ל, "ויקח שם ויפת" - אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת" וכו'. והיינו שכיון ששם היה העיקר לכך נכתב בלשון יחיד. והדבר טעון ביאור מה טעם אמר כן הכתוב שאהרן הוא עיקר באכילה זו, ועוד שהרי באמת לא מצאנו כיצא בזה בשאר אכילות.

ויתכן לבאר, שכיון שכאן באכילה זו הלא היתה מעשה חינוך והשלמה במילוי ידיהם לכהונה על ידי אכילת איל המילואים הלזה, מעתה יש לומר, שכיון שכאן אהרן מקבל טפי מבניו, שהרי הוא ייעשה "כהן גדול" ואילו בניו ייעשו כהנים "הדייטות", מעתה כיון שמקבל טפי מבניו, לזאת הרי הוא עיקר כלפיהם באכילה זו.

♦ שפתי ישנים ♦

שישנה בזה. הנני בטוח בעז"ה, שמע"כ ימצא האמצעים הנאותים לברר, ואם חלילה זה נכון, גם להפסיק תופעה זו מהתחלתה, ואין קץ לגודל הזכות בזה. ויקבל נא בזה ברכתנו הנאמנות לכל עבודותיו המוסיפות כבוד ותהלה לעושיהם.

**ברגשי כבוד מאד נעלים.
רפאל הכהן קוק**

והנה לא טובה השמועה אשר עם ד' מעבירים ומצדי צדדים מופיעים כטרוניות כאילו חמי טבריה נפתחים בפני האורחים המתרחצים המתאכסנים בגני חמה בעצומו של יום שבת קודש. מובן מאליו, שאם לא תסתם הפירצה בתחילתה עלולה להתפשט יותר ויותר, ואחריתה מי ישרונה, ולאיש בר לבב ירא וחרד על דבר ד' באמת ותום למותר להרבות בתיאורים על סכנת השבת

ב"ה
ז' אד"ב תשי"ז
אורה וששון ושמחה, לכבוד מודענו היקר והדגול, גדול הדעת המעשים לתורה לתעודה ולחזון בישראל.
רבי אהרן ד"ר בארט שליט"א.
שלום ורב ישע,
לדאבוני הנני נאלץ לבא לפני מע"כ בשורות דלהלן:

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמא'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל